

info@kindmetrecht.nl
www.kindmetrecht.nl

Kind en armoede

Visie op een kindpakket voor Bonaire

16 mei 2017

Karin Kloosterboer
Arnout Esser

Samenvatting

Het Openbaar Lichaam Bonaire (OLB) onderschrijft het grote belang van het gezond opgroeien van alle kinderen op het eiland en daarmee van kindgericht armoedebeleid. Op 22 februari jl. gaf het bestuurscollege van het OLB opdracht aan Kind met recht tot het opstellen van een visiedocument over kindpakketten aansluitend bij het Programma Kindgericht armoedebeleid.

Een kindpakket richt zich in eerste instantie op het kind met voorzieningen in natura. Het stelt kinderen van ouders die daar niet zelf voor kunnen zorgen concreet en praktisch in staat om gebruik te maken van hun basale rechten: eten, drinken, ontwikkelen, meedoen. Een kindpakket bevat naast de meest noodzakelijke behoeften, zaken om mee te kunnen doen in de samenleving.

In het kader van de opdracht zijn 40 professionals geïnterviewd en is de recente literatuur bestudeerd. Daarnaast hebben 48 professionals en 22 kinderen inhoudelijk gereageerd op een enquête over het kindpakket (zie voor de lijst met geraadpleegde personen bijlage 8).

Kind en armoede - Visie op een kindpakket voor Bonaire geeft richting voor drie belangrijke keuzes: de inhoud, de doelgroep en de organisatie van het kindpakket. Invoering van een kindpakket moet samenhangen met ander beleid om effectief te zijn. Het rapport werkt deze keuzes stap voor stap uit.

De inhoud van het kindpakket

Een uitgebreid kindpakket past het beste voor Bonaire, met zowel basisvoorzieningen als participatievoorzieningen. Bouw de inhoud van het kindpakket op rond naschoolse opvang. Denk hierbij aan schoolspullen, hulp bij huiswerk, sport en spel, maaltijden en vervoer van en naar school. Sluit met de inhoud van het kindpakket in een groeimodel aan bij bestaande voorzieningen.

De doelgroep van het kindpakket

Het kindpakket is alleen beschikbaar voor arme kinderen, in verschillende leeftijdscategorieën. De voorzieningen waaraan behoefte is bij alle kinderen moeten buiten het kindpakket op orde gebracht worden. Het stigmatiseren van arme kinderen kan worden voorkomen met een 'Flamingo-pas' voor alle kinderen, met variatie in de financiële afwikkeling voor arme en niet-arme kinderen.

De organisatie van het kindpakket

Begin de organisatie van het kindpakket in samenwerking met scholen en andere organisaties. Creëer uniforme toegang tot jeugdvoorzieningen met een Flamingo-pas. Overweeg digitalisering van de administratieve processen door een standaard softwarepakket dat voor dit doel is ontwikkeld.

Conclusie

Een kindpakket is een goed instrument om de gevolgen van armoede voor kinderen te bestrijden, zoals deze al generatieslang worden doorgegeven. Combineer hierbij ambitie over doel en noodzaak van het kindpakket met realiteitszin in de uitvoering.

Inleiding

Voor u ligt *Kind en armoede – Visie op een kindpakket voor Bonaire*. Het rapport bevat een advies over het gefaseerd invoeren van een kindpakket op Bonaire en is tot stand gekomen in opdracht het bestuurscollege van het Openbaar Lichaam Bonaire. Het rapport bevat 20 pagina's en acht bijlagen.

Aanleiding

Bonaire telt bijna 20.000 inwoners waarvan ruim 4.000 kinderen in de leeftijd van 0 tot 18 jaar. Een aanzienlijk deel van deze kinderen wordt geconfronteerd met de gevolgen van armoede. Ze zijn bijvoorbeeld niet verzekerd van een dagelijkse gezonde maaltijd, kleding, een goed dak boven hun hoofd en andere materiële basisbehoeften. Of ze kunnen niet vanzelfsprekend meedoen in de samenleving

De belangrijkste keuzes voor een visie op het kindpakket voor Bonaire gaan over:

1. De inhoud van het kindpakket
2. De doelgroep van het kindpakket
3. De organisatie van het kindpakket

omdat er geen geld is voor naschoolse opvang, sport- of muzieklessen, voor cadeautjes of traktaties bij verjaardagen of voor extra activiteiten (vanuit school). De combinatie van deze factoren maakt dat de ontwikkeling van deze kinderen wordt bedreigd.¹

Het Openbaar Lichaam Bonaire (OLB) onderschrijft het grote belang van het gezond opgroeien van alle kinderen op het eiland en daarmee van kindgericht armoedebeleid. Een onderdeel daarvan is directe hulp aan kinderen en dat kan gerealiseerd worden met een kindpakket.

Op 22 februari jl. gaf het bestuurscollege van het OLB opdracht aan Kind met recht tot het opstellen van een visiedocument over kindpakketten aansluitend bij het Programma Kindgericht armoedebeleid.

¹ Kloosterboer, *Kind op Bonaire, kinderrechten in Caribisch Nederland*, Unicef, 2013.

Aanpak

Voor het advies is geïnventariseerd op welke manier het kindpakket een nuttig instrument kan zijn voor het bestrijden van de gevolgen van armoede bij kinderen op Bonaire.

Voorafgaand aan de opdracht heeft op Bonaire de Werkgroep Kindpakket nagedacht over het kindpakket. De ideeën van deze werkgroep zijn in dit rapport meegenomen.²

In het kader van de opdracht zijn recent onderzoek en de ideeën van kinderen, ouders en professionals over het kindpakket getoetst op bruikbaarheid in de (soms) specifieke situatie waarin kinderen op Bonaire opgroeien. Hiertoe is naast documentenanalyse gesproken met 40 professionals (zie bijlage 3). Daarnaast is een enquête uitgezet onder beleidsmakers en deskundigen (zie bijlage 1) en onder kinderen en jongeren (zie bijlage 2). Zie bijlage 8 voor de lijst met geraadpleegde personen.

Op 8 mei jl. is de schriftelijke tussenrapportage toegelicht en met het OLB besproken. Op 11 mei jl. heeft het OLB besloten over de in de tussenrapportage weergegeven beleidskeuzes, op basis waarvan het voorliggende advies tot stand is gekomen.

1 Wat is een kindpakket?

Een kindpakket richt zich in eerste instantie op het kind met voorzieningen in natura. Het stelt kinderen van ouders die daar niet zelf voor kunnen zorgen

Stelling: Een kindpakket is een goed idee voor Bonaire. ³		
Mee eens	48	100%
Mee oneens	0	0%
Geen mening	0	0%
Totaal	48	100%

concreet en praktisch in staat om gebruik te maken van hun basale rechten: eten, drinken, ontwikkelen, meedoen.

Een kindpakket bevat naast de meest noodzakelijke behoeften, zaken om mee te kunnen doen in de samenleving. Wat de precieze inhoud is van een kindpakket hangt af van allerlei factoren. Idealiter sluit het pakket zo goed mogelijk aan op de lokale situatie en behoeften van de inwoners. Echter, de beschikbare financiële middelen kunnen daar een begrenzing in vormen.

2 Waarom een kindpakket?

Over de gehele wereld groeien kinderen op in armoede.⁴ Deze kinderen worden op een achterstand gezet omdat armoede gepaard gaat met belemmeringen voor

² Werkgroep Kindpakket Kralendijk, *Inventarisatie en voorstel van Werkgroep Kindpakket*, december 2016.

³ Bron: Enquête onder professionals op Bonaire, maart 2017, zie bijlage 1.

⁴ Bijna de helft van alle arme mensen in de wereld is kind en overall ervaren kinderen in armoede gevoelens van uitzichtloosheid en discriminatie. Save the Children, *Child Poverty: What drives it and what it means to children across the world*, januari 2016.

de ontwikkeling van kinderen. Bovendien is armoede hardnekkig. Als het niet wordt doorbroken gaat het van de ene generatie over op de volgende.

In zijn Bestuursprogramma⁵ zegt het bestuurscollege van Bonaire: *“Het bestuurscollege wil speciale aandacht voor kinderen die opgroeien in armoede. 50% van de kinderen jonger dan elf groeit op in een of andere vorm van armoede. (...) Deze kinderen verdienen extra aandacht en moeten ook volledig kunnen meedoen als het gaat om sport, cultuur of onderwijs. Door middel van een kortingspas en/of een kindpakket moet dit worden bewerkstelligd.”*

Ouders zijn de eerstverantwoordelijken voor de ontwikkeling van hun kind. Het is de plicht van de overheid om de voorwaarden daarvoor te creëren en om kinderen en ouders daarin te ondersteunen.

Kinderen ontwikkelen zich van baby tot jongvolwassene. Voor al die stappen in hun ontwikkeling zijn basisvoorzieningen noodzakelijk, zoals eten, drinken, educatie en een veilige omgeving. Bovendien ontwikkelen kinderen zich door onderdeel te zijn van een gemeenschap, met leeftijdsgenoten en andere kinderen en met volwassenen. Door mee te doen. Gevoelens van sociale uitsluiting, onzekerheid en schaamte zijn blijvend van invloed op de persoonlijke ontwikkeling van kinderen, maar ook op de samenleving als geheel. Kinderen lopen een verhoogd risico om ook in hun volwassen leven met armoede- en schuldenproblematiek in aanraking te komen.

Om de gevolgen van armoede onder kinderen te bestrijden zijn maatregelen nodig. Een kindpakket is daarbij een krachtig instrument.

3 Samenhang beleidsterreinen

Of kinderen zich in een samenleving gezond kunnen ontwikkelen hangt af van veel factoren die zich op uiteenlopende beleidsterreinen laten gelden. Een kindpakket is in Europees Nederland ontwikkeld als instrument in het kader van kindgericht armoedebeleid. Het heeft echter nauwe relaties met andere beleidsterreinen. Sterker nog, het kindpakket kan alleen dan goed functioneren als het samenhangt met en aansluit op andere beleidsterreinen.

3.1 Kindgericht armoedebeleid

Zoals gezegd is het kindpakket ontwikkeld als middel van kindgericht armoedebeleid: het bestrijden van kinderarmoede door concrete voorzieningen in natura te bieden aan kinderen die daar anders geen toegang toe hebben. Armoedebeleid is gericht op het wegnemen van ongewenste verschillen. Doel van het kindpakket is dan ook om te zorgen dat arme kinderen⁶ grofweg dezelfde mogelijkheden

⁵ Openbaar Lichaam Bonaire, *Bonaire, onze trots, Bestuursprogramma 2016-2019*, juni 2016.

⁶ De term 'arme kinderen' wordt in deze tekst gebruikt met het oog op de leesbaarheid ervan en om te voorkomen dat steeds moet worden gesproken van 'kinderen die in armoede opgroeien' of 'kinderen die met de gevolgen van armoede worden geconfronteerd'.

krijgen als die voor andere kinderen 'standaard' zijn. Dat is geen statische situatie, maar een die aan verandering onderhevig is.

In haar beleid rond armoedebestrijding onder kinderen en gezinnen heeft staatssecretaris Klijnsma (SZW) extra middelen ter beschikking gesteld voor het realiseren van kindpakketten in gemeenten.⁷ Zij geeft daarbij een aantal aanbevelingen:

- Een kindpakket moet verstrekkingen in natura bevatten.
- Samenwerking met maatschappelijke organisaties is belangrijk.
- De inbreng van kinderen bij het samenstellen van het kindpakket is essentieel.
- Voorkeur voor een activerend kindpakket.

Begin mei heeft de staatssecretaris laten weten de gelden voor de bestrijding van kinderarmoede op de BES-eilanden niet via de openbare lichamen maar via stichtingen op de eilanden te willen verdelen.⁸

De term 'kindgericht' armoedebelief moet breed worden opgevat en niet als tegengesteld aan 'gezinsgericht' beleid. Een kind is immers onderdeel van het gezin. Voor een structurele en duurzame aanpak van armoede moet er aandacht

Integraal jeugdbeleid

Invoering van een kindpakket moet samenhangen met ander beleid om effectief te zijn. Als *kindgericht armoedebelief* en *kinderrechtenbeleid* goed op elkaar aansluiten en verbonden zijn met andere beleidsterreinen dan kan het kindpakket een belangrijke bijdrage leveren. Zie ook par. 6: Kindpakket Bonaire: maatwerk.

zijn voor het gehele gezinssysteem om tot een oplossing te komen. Daarnaast kan het kindpakket in de praktijk ook verlichting bieden in de gezinssituatie en daarmee een breekijzer vormen voor verbeteringen. Als ouders weten dat hun kind zich gezond kan ontwikkelen en kan meedoen, kan er ruimte ontstaan om iets te doen aan de problemen die samenhangen met armoede. Daarvoor kunnen maatregelen als toeleiding naar werk, opleiding, schuldhulpverlening, basisinkomen of financiële educatie van ouders en kinderen soelaas bieden.

3.2 Kinderrechtenbeleid

Kinderrechtenbeleid is gericht op het effectueren van de minimumnormen van het VN-Kinderrechtenverdrag⁹. Deze minimumnormen gelden voor ieder kind. In het kader van kinderrechtenbeleid kan en moet ervoor gezorgd worden dat (basis)voorzieningen voor *alle* kinderen op orde worden gebracht. In het kader van armoedebelief en met behulp van een kindpakket kan vervolgens worden bewerkstelligd dat *arme* kinderen daadwerkelijk toegang krijgen tot die (basis)voorzieningen. In de praktijk is dit is een schematisch onderscheid en lopen

⁷ Kamerbrief, 1-7-2016: Kamerstukken II, 2016-2017, 24515, nr. 359; Motie Yücel, 7-7-2016: Kamerstukken II, 2015-2016, 24515, nr. 370; Kamerbrief, 20-9-2016: Kamerstukken II, 2016-2017, 24515, nr. 378; Kamerbrief, 11-11-2016: Kamerstukken II, 2016-2017, 24515, nr. 380; Kamerbrief, 24-11-2016: Kamerstukken II, 2016-2017, 24515, nr. 381; SER-rapport 2017.

⁸ Staatscourant nr. 24218, 2 mei 2017, *Subsidieregeling kansen voor kinderen 2017*.

⁹ De officiële naam van het verdrag is het *Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK)*. Met het oog op de leesbaarheid wordt vooral de term Kinderrechtenverdrag gebruikt.

kinderrechtenbeleid en armoedebelid in elkaar over. Een instrument als het kindpakket kan heel goed ook een functie vervullen om voorzieningen te verbeteren die nu nog niet voldoen aan de minimumnormen van het Kinderrechtenverdrag.

De plicht van de overheid om ouders te ondersteunen is met zoveel woorden beschreven in het Kinderrechtenverdrag: Elk kind heeft recht op een levensstandaard die toereikend is voor zijn lichamelijke, geestelijke, intellectuele, zedelijke en sociale ontwikkeling. Ouders moeten daarvoor zorgen en de Staat moet hen daarbij ondersteunen.¹⁰

4 Europees Nederland

In 2013 publiceerde de Kinderombudsman zijn rapport '*Kinderen in armoede*' en raadde gemeenten aan een kindpakket samen te stellen. In zijn '*Handreiking, Effectief kindgericht armoedebelid*' aan Nederlandse gemeenten, werkte hij dit verder uit.¹¹

In opdracht van het ministerie van Sociale Zaken is er onderzoek gedaan naar gemeenten die een kindpakket hebben ingevoerd. Daarbij is onder meer gekeken naar de soort voorzieningen, doelgroepen en betrokkenheid van kinderen.¹²

Europees Nederland

- 388 gemeenten totaal
- 250 gemeenten met een kindpakket

Inmiddels zijn er ongeveer 250 gemeenten die een kindpakket hebben. Inhoud, doelgroep en organisatie verschillen per gemeente. Steeds wordt het kindpakket ingezet in het kader van het lokale armoedebelid en het aanbod voor de jeugd die in armoede opgroeit. Dat sluit aan op het netwerk van de basisvoorzieningen die in Nederland aanwezig zijn.

In Europees Nederland worden gemeenten ondersteund in de uitvoering door fondsen en organisaties, zoals het Jeugdsportfonds en Jeugdcultuurfonds, Stichting Leergeld Nederland, Nationaal Fonds Kinderhulp en Stichting Jarige Job (Zie ook bijlage 5).

Onlangs heeft de SER opnieuw onderzoek gedaan naar kinderen in armoede in Europees Nederland.¹³ 12% van de kinderen in Europees Nederland wordt geconfronteerd met de belemmerende gevolgen van armoede. Deze percentages verschillen sterk per gemeente (bijvoorbeeld Bunschoten 2% en Rotterdam 22%). De Raad beveelt aan om naast korte-termijnmaatregelen ook structurele oorzaken van armoede weg te nemen. Ook adviseert de SER om in alle

¹⁰ Artikel 26 en 27 IVRK. Nederland heeft een voorbehoud gemaakt bij art. 26 IVRK.

¹¹ Kinderombudsman en Verwey-Jonker Instituut, juni 2013: *Kinderen in armoede in Nederland*; Kinderombudsman, maart 2014: *Handreiking aan Nederlandse gemeenten, Effectief kindgericht armoedebelid*.

¹² Bureau Bartels, *Onderzoek naar Kindpakketten: Eindrapport uitgebracht in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid*, november 2015 en *Vervolgonderzoek naar Kindpakketten: Eindrapport uitgebracht in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid*, november 2016.

¹³ SER, *Opgroeien zonder armoede*, maart 2017.

gemeenten een goed herkenbaar kindpakket in te voeren met minimeisen waaraan het kindpakket moet voldoen.¹⁴

5 Kindpakket Bonaire: maatwerk

Een kindpakket kan op Bonaire alleen dan succesvol worden ingevoerd als daarbij wordt uitgegaan van maatwerk. De situatie op het eiland wijkt op essentiële punten af van die in Europees Nederland.¹⁵ 'Knippen en plakken' van kindpakket-voorbeelden uit Nederlandse gemeenten heeft dan ook geen zin.

Een aantal omstandigheden op Bonaire heeft directe invloed op de keuze voor inhoud, doelgroep en organisatie van een passend kindpakket. Hieronder volgen de belangrijkste.

5.1 Kinderen in armoede

Op Bonaire groeien ongeveer 4.000 kinderen op, waarbij de spreiding per leeftijdsgroep evenwichtig is (per leeftijdscohort ongeveer 220 kinderen). Naar schatting wordt ongeveer de helft van de kinderen op Bonaire op enigerlei wijze geconfronteerd met armoede en de gevolgen daarvan. Vooral gezinnen met twee of meer kinderen hebben inkomens ver onder de Nibud-norm.¹⁶ In veel gezinnen is er een alleenstaande ouder, meestal een moeder, die het gezin draaiend houdt. Veel vaders zijn afwezig in de opvoeding van hun kinderen en ook financieel dragen zij vaak niet bij.

De inkomens op Bonaire liggen gemiddeld laag, terwijl de kosten voor levensonderhoud hoog zijn. Dat betekent dat veel ouders lange dagen moeten werken om financieel rond te komen, soms in verschillende banen. De tijd die overblijft voor aandacht voor kinderen – opvoeden, eten, samen leuke dingen doen – is daarmee beperkt.

Het is lastig om precies vast te stellen welke gezinnen op Bonaire in armoede verkeren. Dat heeft te maken met de moeilijkheid om het inkomen te bepalen (in verband met registratie en verschillende deeltijdbanen) en het ontbreken van een

Stelling: Het invoeren van het kindpakket moet het signaleren van armoede verbeteren.

Mee eens	40	84%
Mee oneens	4	8%
Geen mening	4	8%
Totaal	48	100%

vastgesteld sociaal minimum. Verschillende instanties hanteren op dit moment uiteenlopende normen (bijvoorbeeld OLB en RCN-SZW).

Daarnaast is er schaamte en verborgen armoede waardoor het vaststellen van de omvang van de armoede niet eenvoudig is.

De hardnekkigheid van armoede hangt nauw samen met andere knelpunten, zoals ongeletterdheid, taalproblemen, en een relatief laag opleidingsniveau. Gezinnen in armoede ondervinden vaak ook problemen op andere gebieden, zoals opvoeding, gezondheidszorg, veiligheid en onderwijs.

¹⁴ Ditzelfde wordt geadviseerd in Verwey-Jonker, *Kinderen in Tel*, 2017 en Eurochild, *European Semester Report*, november 2016.

¹⁵ Zie ook Kloosterboer, *Kind op Bonaire, kinderrechten in Caribisch Nederland*, Unicef, 2013: specifieke economische en sociale omstandigheden, grote afstand tot Europees deel van Nederland, insulaire karakter, kleine oppervlakte en bevolkingsomvang, geografische omstandigheden, klimaat, etc.

¹⁶ Nibud-norm: Nibud, *Minimum voorbeeldbegrotingen voor Bonaire*, 2014.

Het evaluatierapport Spies constateert dat armoede en sociale ongelijkheid op Bonaire (en Statia en Saba) in de periode 2010–2015 is gegroeid. Bovendien wordt gemeld dat de middelen en capaciteit te beperkt zijn om de achterstanden weg te werken.¹⁷

5.2 Voorzieningen voor kinderen in armoede

Het Integraal Jeugdbeleidsplan Bonaire 2015-2020 geeft aan dat het Openbaar Lichaam en het Rijk beide onderschrijven dat sprake is van een sociaal-economische ontwikkelingsachterstand in vergelijking tot Europees Nederland. En dat lange tijd niet is geïnvesteerd in basale voorzieningen.¹⁸

Voor kinderen in armoede op Bonaire zijn er op dit moment verschillende voorzieningen, zoals schoolspullenregelingen en ontbijtprogramma's. De aanbieders van deze voorzieningen zijn divers, zoals OLB, SZW-RCN, maatschappelijke organisaties en kerken. Ook zijn er verscheidene financieringsstromen.

Verschiedende regelingen die in Europees Nederland algemeen zijn, zijn op Bonaire (nog) niet ingevoerd, zoals het Europees schoolfruitprogramma. Er wordt onderzocht of dat ook op Bonaire kan worden ingevoerd.

Sinds 1 januari 2016 krijgen ouders op Bonaire kinderbijslag. Dit bedrag is beperkt: 40 USD (€ 38, =) per kind per maand en wezenlijk lager dan in Europees Nederland.¹⁹

5.3 Integraal jeugdbeleid Bonaire

Al enkele malen is aangegeven dat een kindpakket geen losstaand instrument is. Om effectief te kunnen zijn moet het onderdeel uitmaken van samenhangend jeugdbeleid. Het bestuurscollege van Bonaire heeft op verschillende momenten en in uiteenlopende beleidsdocumenten aangegeven dat zij wil inzetten op het investeren in de jeugd en het belang ziet van samenhangend beleid.

In het Integraal Jeugdbeleidsplan Bonaire 2015–2020 wordt de visie van het bestuurscollege op dit punt verwoord.²⁰ Er worden verbindingen gemaakt tussen armoedebestrijding en integrale wijkaanpak, versterking naschoolse en buitenschoolse opvang en kinderopvang.

Binnen het kinderrechtenbeleid wordt vanuit de volgende uitgangspunten gewerkt: integraal werken en gezin centraal; aanpak geweld tegen kinderen;

¹⁷ Evaluatiecommissie Spies, *Vijf jaar verbonden: Bonaire, Sint Eustatius en Saba en Europees Nederland*, oktober 2015.

¹⁸ Directie Samenleving en Zorg, Openbaar Lichaam Bonaire, *Integraal Jeugdbeleidsplan Bonaire 2015-2020*, Kralendijk, 2015. P. 3.

¹⁹ In Nederland krijgen ouders de volgende bedragen per maand: € 66,= voor hun kind tot 6 jaar, € 80,= voor kind van 6 tot 12, € 95,= voor kind van 12 tot 18 jaar. De uitbetaling geschiedt per kwartaal.

²⁰ Directie Samenleving en Zorg, Openbaar Lichaam Bonaire, *Integraal Jeugdbeleidsplan Bonaire 2015-2020*, Kralendijk, 2015.

safety net/op ontwikkeling gerichte tijdbesteding naast het onderwijs; rol ouders in opvoeding; randvoorwaarden en infrastructuur.²¹ Dit sluit goed aan op een kindpakket.

In samenwerking met het Rijk zijn economische ontwikkeling, armoedebestrijding en de uitwerking van kinderrechten als prioritaire thema's geïdentificeerd.²²

Het Openbaar Lichaam vindt de participatie van kinderen belangrijk en wil dit integreren in alle projecten die de jeugd aangaan. Dat draagt bij aan integraal beleid dat past op de lokale situatie. Het is eveneens van toepassing op het kindpakket.

5.4 Kleine samenleving

Bonaire is een kleine samenleving met veel verschillende nationaliteiten. Na 10-10-10 zijn er verhoudingsgewijs veel bewoners bijgekomen, maar dat zijn vooral Europese Nederlanders. Zij zijn doorgaans beter bemiddeld dan de Bonairiaanse bevolking en dat geldt uiteraard ook voor hun kinderen. Er zijn echter ook gezinnen afkomstig uit de omringende regio die juist eerder geconfronteerd worden met armoede en een gemarginaliseerde positie innemen in de samenleving.

Een kleine samenleving heeft voor- en nadelen. Het verantwoordelijkheidsgevoel voor elkaar is in een kleine gemeenschap vaak groot. Het kan echter een nadeel zijn dat iedereen alles van elkaar weet. Schaamte en mogelijke stigmatisering vormen daarmee een belangrijk risico.

Op een klein eiland is niet alles voorhanden en bovendien is het aanvoeren van bijna alles een kostbare kwestie. Sommige basisvoorzieningen ontbreken, zoals openbaar vervoer. Andere voorzieningen zijn slechts beperkt aanwezig.

De kleinschaligheid van het eiland brengt een beperkte uitvoeringscapaciteit met zich mee. Bovendien zijn er op het eiland geen fondsen en stichtingen in het kader van armoedebelief zoals die in Europees Nederland actief zijn (zie bijlage 5). Deze organisaties nemen in Europees Nederland taken van gemeenten over als het gaat om uitvoering van kindpakketten. En zij hebben doorgaans een netwerk aan vrijwilligers die contacten hebben met kinderen en gezinnen in armoede. Op Bonaire verlopen deze contacten vooral via scholen, integrale wijkaanpak en sociale wijkteams (OLB), CJG, kerken en andere maatschappelijk organisaties, zoals Rotary, Jong Bonaire, BYO, Voeding op school.

5.5 Grote kansen

Een klein eiland met grote kansen, zo kun je Bonaire goed omschrijven. Het eiland en haar bewoners hebben een enorme potentie op uiteenlopende gebieden.

²¹ Interlandelijke Taskforce Kinderrechten, *Plan van aanpak Kinderrechten 'Eerste aanzet'*, 2014.

²² Ministerie van BZK en Bestuurscollege Bonaire/BES, *Meerjarenprogramma Caribisch Nederland 2015-2018*, Den Haag, 2015.

Naast de voor de hand liggende mogelijkheden op het gebied van het toerisme, blaakt de jeugd van het talent. Het bruist op het eiland van kracht, creativiteit, sportiviteit, communicatieve talenten.

Bovenop deze mooie uitgangspositie zijn er verschillende ontwikkelingen die de komende jaren voor een wezenlijke vooruitgang kunnen zorgen. Zo is er een sterke (bestuurlijke) wil op verschillende niveaus van de samenleving om de situatie voor kinderen en gezinnen te verbeteren. Er is tijd, aandacht en (vanuit Europees Nederland) budget vrijgekomen om de kinderrechtsituatie op alle leefgebieden te verbeteren. Dat is mede gebeurd naar aanleiding van het onderzoek *Kind op Bonaire*, uit 2013. Er zijn sindsdien verschillende maatregelen en verbeteringen in gang gezet. Het invoeren van een kindpakket past in de ontwikkeling om een van de structurele knelpunten – armoede – aan te pakken en in te bedden in integraal beleid.

Met de inzet van extra middelen vanuit het ministerie van SZW vanaf 2017 (de Klijnsma-gelden, €1 miljoen voor de BES-eilanden) en andere beschikbare middelen wordt een verantwoord kindpakket een realistisch perspectief.

6 Kindpakket Bonaire: varianten

Een kindpakket is een verzamelnaam voor een bundeling van voorzieningen voor kinderen. In Europees Nederland bestaan op gemeentelijk niveau reeds vele varianten. Een visie hierop voor Bonaire laat zich vormen aan de hand van keuzes over de volgende drie aspecten:

1. De *inhoud* van het kindpakket: welke voorzieningen bevat het?
2. De *doelgroep* van het kindpakket: voor wie is het bedoeld?
3. De *organisatie* van het kindpakket: hoe en door wie is de uitvoering georganiseerd?

Hieronder worden deze drie aspecten geanalyseerd, met telkens de belangrijkste keuzemogelijkheden voor de te ontwikkelen visie. Daarbij wordt steeds ook weergegeven hoe daarover wordt gedacht vanuit verschillende invalshoeken:

- Kinderen zelf en ouders van jonge kinderen.
- Professionals.
- Ervaringen in Europees Nederland.

Bij de totstandkoming van een kindpakket is de mening van kinderen essentieel. Niet alleen omdat het Kinderrechtenverdrag dat verlangt, maar ook omdat een instrument dat bedoeld is voor kinderen ook daadwerkelijk beter wordt als je de visie van kinderen daarin meeneemt.

6.1 De inhoud van het kindpakket

De samenstelling en de inhoud van het kindpakket heeft onder meer te maken met de behoeften van de kinderen, met de concrete mogelijkheden die er zijn en met de financiële ruimte. Visie gaat daarnaast ook over ambities.

Bestuurlijk kindpakket

In de minimale variant worden in het kindpakket alleen reeds bestaande voorzieningen en regelingen voor arme kinderen ondergebracht. Hierdoor verandert de (bestuurlijke) organisatie en wellicht ook iets in de financiële stromen maar voor het kind blijft alles hetzelfde. Deze minimale variant wordt in Europees Nederland wel de bestuurlijke variant genoemd omdat de invoering uitsluitend bestuurlijke consequenties heeft (zie bijlage 4).

Voordelen van een bestuurlijk kindpakket:

- Beter te communiceren dan versnipperd aanbod.
- Eenvoudig te organiseren.

Uitgebreid kindpakket

De geënquêteerde en geïnterviewde professionals benoemden allen de behoefte aan een uitgebreid kindpakket met voorzieningen die nu nog niet of slechts in onvoldoende mate beschikbaar zijn. Het gaat dan onder meer om naschoolse opvang, hulp bij huiswerk, (groeps)vervoer en creatieve vorming in diverse bewoordingen (zie bijlage 1 en 3). De geënquêteerde kinderen geven eenzelfde beeld (zie bijlage 2).

Voordelen van een uitgebreid kindpakket:

- Sluit goed aan bij de behoeften van kinderen.
- Stimuleert het ontwikkelen van nieuw gewenst aanbod.

Box 1 – Kompas voor visie op de inhoud van het kindpakket

1. Een uitgebreid kindpakket past het beste voor Bonaire.
2. Neem zowel basisvoorzieningen als participatievoorzieningen op.
3. Coördineer projecten en sluit aan bij bestaande voorzieningen.
4. Laat het kindpakket eventueel groeien: begin met een mix van makkelijke en noodzakelijke voorzieningen.

In bijlage 5 is een voorbeeld opgenomen van een uitgebreid kindpakket voor Bonaire. De voorzieningen in dit kindpakket kunnen als een 'cafetariamodel' worden aangeboden, waarbij door/voor het individuele kind zelf een pakket kan worden samengesteld.

6.2 Doelgroepen van het kindpakket

Het is bij jeugdbeleid gebruikelijk om te denken in verschillende leeftijdsgroepen. Dat geldt ook voor het kindpakket. Crèche en kinderopvang zijn immers specifiek voor jonge kinderen, terwijl naschoolse opvang en sport voor oudere kinderen is bedoeld. Het is wenselijk om het aanbod in het kindpakket af te stemmen op verschillende leeftijdsgroepen (bijvoorbeeld: 0 – 4; 4 – 12; 12 – 18 jaar).

Daarnaast is er de keuze of het kindpakket beschikbaar is voor *alle* kinderen of alleen voor *arme* kinderen. Dat blijkt geen vanzelfsprekende keuze te zijn. In de enquête onder professionals en ook in de aanvullende interviews met hen wordt

Stelling: Het kindpakket moet voor *alle* kinderen beschikbaar zijn, dus niet alleen voor *arme* kinderen.

Mee eens	29	60%
Mee oneens	17	36%
Geen mening	2	4%
Totaal	48	100%

hierop zeer verschillend gereageerd (zie bijlagen 1 en 3). De reactie lijkt vooral af te hangen vanuit welk perspectief het kindpakket wordt beoordeeld.

Voorstanders van een kindpakket voor *alle* kinderen redeneren vanuit het *kinderrechtenbeleid*. Zij herkennen dat het invoeren van een kindpakket leidt tot de komst of verbetering van noodzakelijke voorzieningen die voor alle kinderen toegankelijk moeten zijn, zoals kinderopvang, (openbaar) vervoer en goede naschoolse opvang. Daarnaast wordt door deze professionals vaak het risico van stigmatisering genoemd van een kindpakket dat uitsluitend bedoeld is voor arme kinderen.

Voordelen van een kindpakket voor *alle* kinderen:

- Administratief eenvoudiger omdat er geen sociale norm getoetst wordt.
- Minder stigmatisering van arme kinderen.
- Op sommige (ontbrekende) voorzieningen hebben alle kinderen toch al recht (IVRK).

Voorstanders van een kindpakket alleen voor *arme* kinderen redeneren vooral vanuit *kindgericht armoedebelid*. Zij zijn zeker niet tegen de komst of verbetering van noodzakelijke voorzieningen voor alle kinderen. Zij wijzen echter op het gevaar van 'budgettaire verdunning' als deze voorzieningen *in het kindpakket* voor alle kinderen beschikbaar komen.

Voordeel van een kindpakket voor alleen arme kinderen:

- Uitgebreider kindpakket voor kinderen die het echt nodig hebben.

De stigmatiserende werking van een kindpakket hangt niet alleen af van de gekozen doelgroep. Ook de wijze van uitvoering heeft daarop invloed, bijvoorbeeld in de manier van aanvragen en de wijze van verstrekken. Met een aparte Kindpakketpas voor arme kinderen wordt het onderscheid heel zichtbaar. Met een algemene Flamingo-pas voor alle kinderen op Bonaire vervalt dit zichtbare onderscheid, ook al krijgen arme kinderen hierop gratis voorzieningen 'geladen' waarvoor andere kinderen vooraf moeten betalen.

Box 2 – Kompas voor visie op de doelgroep van het kindpakket

1. Stel het kindpakket alleen beschikbaar aan *arme* kinderen.
2. Breng buiten het kindpakket voorzieningen op orde waaraan behoefte is bij alle kinderen.
3. Overweeg uniforme uitvoering voor alle kinderen (met een Flamingo-pas) met variatie in de financiële afwikkeling voor arme en niet-arme kinderen.
4. Onderscheidt verschillende leeftijdscategorieën, bv: 0-4, 4-12, 12-18 jaar.

6.3 De organisatie van de uitvoering

Aan alles zit ook een praktische kant, dus ook aan de visie op een kindpakket voor Bonaire, en het is goed daarmee rekening te houden bij de voorafgaande beslissingen.

De wijze waarop de uitvoering het beste georganiseerd kan worden, hangt af van de eerder benoemde keuzes over de inhoud en de doelgroep van het kindpakket. In alle gevallen is het verstandig om hierbij een onderscheid te maken tussen de *voorkant* en de *achterkant* van de uitvoering.

Aan de voorkant wordt de interactie rond het aanvragen georganiseerd, het 'klantcontact': de identificatie van de doelgroep, de communicatie en het feitelijke aanvragen van het kindpakket.

Stelling: Bij de uitvoering moet het stigmatiseren van arme kinderen worden voorkomen.		
Mee eens	45	94%
Mee oneens	0	0%
Geen mening	3	6%
Totaal	48	100%

Aan de achterkant wordt de interactie met de leveranciers van de onderdelen van het kindpakket georganiseerd en worden de logistieke en financiële administraties gevoerd.

Veel professionals pleiten voor verregaande eenvoud van de uitvoering, zowel bij het aanvragen, het toewijzen als het verstrekken van het kindpakket. Hierbij wordt niet alleen eenvoud voor de aanvrager bedoeld, maar ook in de regelgeving en de uitvoering van administratieve processen.

6.3.1 De organisatie van de uitvoering: de voorkant

Aan de voorkant wordt het kindpakket aangeboden aan de kinderen en ouders, die al dan niet met hulp van leerkrachten of leden van het sociale wijkteam voorzieningen kiezen en deze keuze kenbaar maken. De interactie aan de voorkant kan op heel verschillende manieren worden georganiseerd.

Stelling: Wijkteams moeten helpen bij het aanvragen van een kindpakket.		
Mee eens	42	88%
Mee oneens	4	8%
Geen mening	2	4%
Totaal	48	100%

Professionals pleiten voor een eenvoudige manier van aanvragen, bij voorkeur bij één (digitaal) loket. Overigens hoeft de aanvraag niet altijd via de ouders te lopen. Maatschappelijk organisaties, scholen en de sociale wijkteams kunnen een rol spelen bij het signaleren van kinderen en het ondersteunen bij de aanvraag. Een meerderheid van de professionals vindt dat kinderen zelfstandig een kindpakket moeten kunnen aanvragen (zie bijlagen 1 en 3).

Een belangrijk aandachtspunt bij de wijze van aanvragen is, dat door schaamte de armoede soms onzichtbaar blijft. Stigmatisering moet volgens veel professionals dan ook worden voorkomen. Daarnaast moet bijzondere aandacht besteed worden aan groepen kinderen die minder zichtbaar zijn, zoals ongedocumenteerde kinderen ('illegale status') en jongeren die niet meer naar school gaan.

Voorafgaand aan de nadere invulling ligt de keuze of het OLB de voorkant van de uitvoering zelf ter hand neemt of dat hij dit uitbesteedt aan een externe partij. Belangrijke aspecten in deze keuze zijn: de eigen uitvoeringscapaciteit, de gewenste beleidsflexibiliteit, de aanwezige deskundigheid en de financiële consequenties.

Het OLB organiseert zelf het 'klantcontact'

Hierbij verzorgt het OLB zelf een (digitaal) loket of een decentrale toegang voor het aanvragen van een kindpakket. Het OLB is daarbij ook aanspreekpunt voor vragen en suggesties.

Voordelen van het 'klantcontact' bij het OLB:

- Intensief contact tussen de overheid en een kwetsbare bevolkingsgroep. Je weet zo beter wat er speelt.
- Meer flexibiliteit om de voorzieningen en het beleid van het kindpakket te vervlechten met ander beleid.

Het OLB besteedt het 'klantcontact' uit

Hierbij verzorgt een externe partij het contact met de kinderen en verzorgers voor het aanvragen van een kindpakket. Het OLB maakt hierover met deze externe partij een prestatieafspraken.

Voordelen van het 'klantcontact' extern beleggen:

- Legt minder beslag op eigen capaciteit.
- Minder overheid, meer 'markt'.
- Door prestatieafspraken wellicht financieel voorspelbaarder.

Box 3 – Kompas voor visie op de organisatie van het kindpakket: de voorkant

1. Organiseer de voorkant, het 'klantcontact' binnen het OLB.
2. Organiseer de toegang en aanvraag via één (digitaal) loket.
3. Schakel maatschappelijke organisaties in bij het identificeren van arme kinderen die niet zelf het initiatief nemen.
4. Faseer de invoering. Eerst de basisvoorzieningen en enkele participatievoorzieningen. Daarna uitbreiding in een 'cafetariamodel'.

6.3.2 De organisatie van de uitvoering: de achterkant

Aan de achterkant wordt de interactie met de leveranciers van de onderdelen van het kindpakket georganiseerd en worden de logistieke en financiële administraties gevoerd. Daarnaast wordt contact onderhouden met (potentiële) aanbieders van voorzieningen uit het kindpakket.

Professionals pleiten voor een eenvoudige manier van verstrekken. Zij noemen regelmatig de scholen als centraal punt voor de uitgifte van het kindpakket. Scholen zijn goed georganiseerd en hebben geen eigen (commercieel) belang bij het kindpakket. Sommige professionals waarschuwen echter dat je via de scholen niet alle kinderen bereikt. Hier is ook een rol voor sociale wijkteams, kerken en

andere organisaties, zoals het Sentro Hubentut i Famia/Centrum voor Jeugd en Gezin.

In Europees Nederland is er inmiddels goede ervaring met het digitaliseren en uitbesteden van een groot deel van de administratieve processen van aanvragen en verstrekken. Hierbij wordt door enkele externe partijen software gebruikt die specifiek voor het ondersteunen van het kindpakket is ontwikkeld.

Professionals pleiten ervoor dat het OLB in alle gevallen ook zelf contact houdt met de organisaties die voorzieningen in het kindpakket leveren, bijvoorbeeld via een klankbordgroep.

Het OLB organiseert de achterkant zelf

Hierbij verzorgt het OLB zelf de administratie en het contact met (potentiële) aanbieders. Het OLB is daarbij ook aanspreekpunt voor vragen en suggesties van aanbieders.

Voordelen van het zelf organiseren van de achterkant:

- Wellicht meer sturing op de aard en omvang van het aanbod.
- Wellicht meer direct toezicht op de belangen van commerciële aanbieders.

Het OLB besteedt de administratie en het contact met aanbieders uit

Hierbij verzorgt een externe partij de administratie en het contact met (potentiële) aanbieders. Het OLB maakt hierover met deze externe partij een prestatieafspraken.

Voordelen van het uitbesteden van de achterkant van de organisatie:

- Meer efficiënte en betrouwbare administratieve processen.
- Minder noodzaak zelf het (digitale) wiel opnieuw uit te vinden.
- Legt minder beslag op de eigen capaciteit.
- Door prestatieafspraken wellicht financieel voorspelbaarder.

Box 4 – Kompas voor visie op de organisatie van het kindpakket: de achterkant

1. Organiseer zelf het contact met (potentiële) aanbieders.
2. Besteedt de administratie uit aan een daarin gespecialiseerde externe partij.
3. Betrek de sociale wijkteams en maatschappelijke organisaties bij het formuleren en leveren van het aanbod van voorzieningen (scholen, kerken).
4. Faseer eventueel de digitalisering van de administratieve processen.

7 Visie op het kindpakket voor Bonaire: conclusie

In het eerste deel van dit rapport is ten behoeve van de visie op het kindpakket voor Bonaire onderscheid gemaakt tussen de volgende aspecten:

1. De inhoud van het kindpakket.
2. De doelgroep van het kindpakket.
3. De organisatie van de (voorkant en achterkant van de) uitvoering.

In de verschillende paragrafen zijn de keuzemogelijkheden, de randvoorwaarden en de aanbevelingen weergegeven:

1. Basisvoorzieningen en participatievoorzieningen in een groeimodel.
2. Combineer kindpakket voor arme kinderen met noodzakelijke voorzieningen voor alle kinderen in één toegangspas met variatie in financiële afwikkeling.
3. Organiseer zelf een loket voor toegang en aanvraag.
4. Besteedt administratie en logistiek (de 'achterkant') op een slimme manier uit aan een externe partij.

De visie als geheel moet recht doen aan de samenhang tussen de verschillende aspecten. Dit leidt tot de volgende conclusie over een kindpakket op Bonaire.

Box 5 – Kompas voor een visie op het kindpakket

1. Begin de organisatie van het kindpakket in samenwerking met scholen, als betrouwbare partij die alle kinderen bereikt.
2. Bouw de inhoud van het kindpakket op rond naschoolse opvang.
Denk aan:
 - Schoolspullen.
 - Hulp bij huiswerk.
 - Sport en spel.
 - Maaltijden.
 - Vervoer van en naar school.
3. Sluit met de inhoud van het kindpakket aan bij bestaande voorzieningen en neem initiatief bij noodzakelijke voorzieningen die er nog niet zijn.
4. Creëer uniforme toegang tot jeugdvoorzieningen met een Flamingo-pas voor alle kinderen, tegen betaling voor kinderen die niet in aanmerking komen voor een kindpakket.
5. Organiseer hulp bij het aanvragen van het kindpakket bij onder meer sociale wijkteams en maatschappelijke organisaties.
6. Besteedt de achterkant van de organisatie van het kindpakket uit aan een gespecialiseerde externe partij.
7. Overweeg digitalisering van de administratieve processen door een standaard softwarepakket dat voor dit doel is ontwikkeld.
8. Overweeg het oprichten van een Jeugdparticipatiefonds.

Bij het uitwerken van deze visie gelden de volgende aandachtspunten:

- Organiseer draagvlak bij betrokken partijen.
- Begin klein en eenvoudig met een mix van makkelijke en noodzakelijke voorzieningen.
- Inventariseer de mogelijkheden van uitbesteding en digitalisering.
- Onderzoek de organisatorische consequenties (inzet van mensen en middelen) voor onder meer het OLB, scholen en andere betrokken organisaties.
- Onderzoek de financiële mogelijkheden en consequenties.
- Ontwikkel een plan van aanpak met een groeimodel voor de inhoud en de organisatie van het kindpakket voor Bonaire.

8 Financiën

De betekenis en slagkracht van een kindpakket worden (mede) bepaald door de beschikbare middelen om zo'n kindpakket te vullen. Op Bonaire zijn er diverse bronnen voor de middelen. Zo zijn er relevante middelen vanuit de rijksoverheid (ministerie BZK € 3 miljoen voor verbeteren kinderrechtensituatie BES-eilanden in periode 2015-2017; ministerie van SZW jaarlijks € 1 miljoen voor concrete voorzieningen armoedebestrijding kinderen BES-eilanden vanaf 2017²³; ministerie van OCW/VWS structurele middelen ter beschikking voor onderwijs en naschoolse activiteiten (sport, spel, cultuur, recreatie); integrale middelen) en middelen vanuit het OLB (middelen in het kader van integraal jeugdbeleid, waaronder armoedebelaid) en vanuit andere bronnen zoals fondsen.

Sommige omstandigheden op Bonaire bemoeilijken een efficiënte financiële vormgeving van het jeugdbeleid en een daarin passend kindpakket, zoals: de

Stelling: Het bedrijfsleven en de kerken moeten een bijdrage leveren aan het Kindpakket Bonaire.

Mee eens	26	54%
Mee oneens	12	25%
Geen mening	10	21%
Totaal	48	100%

beschikbare budgetten, de manier waarop de geldstromen (vanuit de rijksoverheid en andere bronnen) lopen, onzekerheid over de continuïteit daarvan, en de capaciteit voor besteding van de gelden.

Met deze uitdagingen moet rekening gehouden worden bij de verwezenlijking van een kindpakket. Er zal een begroting moeten worden gemaakt op basis van een combinatie van de beschikbare middelen hiervoor en de ambities over de inhoud van het kindpakket.

De duurzaamheid van een vorm te geven kindpakket is daarbij essentieel.

In dit rapport is vooralsnog geen rekening gehouden met de financiële randvoorwaarden en mogelijke beperkingen. Voor het ontwikkelen van een visie heeft het namelijk een meerwaarde om eerst en vooral te denken vanuit de behoeften en belangen van de kinderen en de doelen van een volwaardig kindpakket voor Bonaire.

²³ Begin mei 2017 heeft het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid een regeling gepubliceerd. Hieruit blijkt dat voor de BES-eilanden de beschikbare middelen rechtstreeks worden verstrekt aan stichtingen die een subsidieverzoek indienen dat gehonoreerd wordt. In Europees Nederland krijgen de gemeenten een deel van de middelen zelf en daarnaast kunnen stichtingen een beroep op de regeling doen. Staatscourant nr. 24218, 2 mei 2017, *Subsidieregeling kansen voor kinderen 2017*.

Kind en armoede

Visie op een kindpakket voor Bonaire

16 mei 2017

Bijlagen

Bij het rapport *Kind en armoede – Visie op een kindpakket voor Bonaire* horen de volgende bijlagen:

1. Enquête onder professionals op Bonaire	B-2
2. Enquête onder kinderen op Bonaire	B-6
3. Interviews met professionals	B-8
4. Het kindpakket in Europees Nederland	B-13
5. Voorbeeld van een kindpakket voor Bonaire	B-14
6. Maatschappelijke organisaties rond armoede	B-18
7. Digitaliseringsmogelijkheden voor het kindpakket	B-21
8. Geraadpleegde personen	B-23

Enquête onder professionals op Bonaire

Bijlage 1

bij Kind en armoede – Visie op een kindpakket voor Bonaire

16 mei 2017

1. Inleiding

In de tweede helft van maart 2017 nodigden we 72 professionals op Bonaire per e-mail uit om deel te nemen aan een korte enquête. 48 professionals reageerden door de enquête in te vullen.

2. De inhoud van het kindpakket

We vroegen van 29 onderdelen in vijf categorieën of deze in het kindpakket zouden moeten worden opgenomen. Daarnaast hadden de deelnemers bij iedere categorie de gelegenheid om opmerkingen en eigen suggesties toe te voegen.

	Uitgenodigd	Gereageerd
Overheid	22	13
Zorg	22	17
Onderwijs	11	6
Divers	17	12
Totaal	72	48

De professionals vinden van vrijwel alle genoemde basisvoorzieningen dat deze moeten worden opgenomen in het kindpakket. Dat geldt alleen niet voor de mobiele telefoon als voorziening.

Bij veel participatievoorzieningen zijn de professionals eensgezind positief over het opnemen in het kindpakket. Bij sommige voorzieningen zijn de meningen meer verdeeld (Cursus groente en fruit telen; Kookles; Museumbezoek). Wellicht worden deze voorzieningen meer als 'luxe' gezien. In de toelichting wordt Scouting soms als te beperkt benoemd.

Ook bij veel schoolvoorzieningen zijn de professionals eensgezind positief over het opnemen in het kindpakket. Een aantal professionals is echter terughoudend over ontbijt op school. De toelichting hierbij is dat dit de verantwoordelijkheid van de ouders ondermijnt en thuis moet gebeuren als gezinsactiviteit. Het schoolreisje hoort evenmin volgens iedereen tot de inhoud van het kindpakket. Wellicht wordt dit als 'luxe' gezien.

Meest genoemde aanvullingen
1. Naschoolse opvang
2. Vervoer
3. Voorzieningen voor kinderen met een beperking
4. Creatieve vorming, in diverse bewoordingen

Vervoer wordt door opvallend veel professionals belangrijk gevonden. Slechts één deelnemer heeft geen mening over zowel groeps- als individueel vervoer. Alle andere professionals zijn voorstander van het opnemen van een of meer van deze vervoersvormen in het kindpakket. In de toelichtingen op de enquête pleiten verscheidene professionals er ook nog apart voor.

Over een gezonde verjaardagstraktatie zijn de meningen verdeeld, waarbij opvalt dat onderwijsprofessionals relatief positief zijn. Dat kan ermee te maken hebben

dat zij ook degenen zijn die in de klas merken wat het effect is op kinderen als dit niet geregeld is.

3. Toelichtingen

In de toelichtingen die de deelnemers aan de enquête gaven, komen de dilemma's van het kindpakket in verschillende vormen terug.

Sommige deelnemers geven aan dat veel van de weergegeven onderdelen van het kindpakket de verantwoordelijkheid van de ouders zijn. Andere deelnemers geven juist aan dat de focus van de hulp verbreed moet worden naar het gezin.

4. Details over de inhoud van het kindpakket

In detail geeft de enquête het volgende beeld over de samenstelling van het kindpakket.

n=48		Nee	Geen mening	Ja
Basisvoorzieningen				
1	Eten thuis	3	4	41
2	Tandarts	5	5	38
3	Schoenen	2	3	43
4	Kleding	3	4	41
5	Telefoon	32	16	0
6	Kinderopvang	1	2	45
7	Voorschoolse educatie	3	6	39
8	Opvang na school	2	1	45
9	Voorzieningen voor kinderen	0	3	45
Participatie				
10	Sport	1	3	44
11	Zwemles	1	4	43
12	Cultuur	2	5	41
13	Seksuele voorlichting	3	4	41
14	Bewegen in de wijk	3	6	39
15	Cursus groente en fruit	9	16	23
16	Kookles	7	10	31
17	Bibliotheek	2	4	42
18	Museum	7	13	28
19	Computer(les) en internet	2	6	38
20	Scouting	7	11	30
School				
21	Ontbijt op school	4	5	39
22	Hulp bij huiswerk & bijles	1	2	45
23	Leermiddelen	4	3	41
24	Schooluniform	1	4	43
25	Schoolreisje	6	8	34
Vervoer				
26	Groepsvervoer	3	2	43
27	Individueel vervoer	12	14	22
Overige voorzieningen				
28	Verjaardagspakket	11	11	26
29	Kortingsbonnen	5	7	36

5. De stellingen over het kindpakket

We vroegen de mening van de professionals over 17 stellingen. De deelnemers konden na de laatste stelling opmerkingen en eigen suggesties toevoegen.

De professionals zijn eensgezind over de meeste stellingen. Daarop is echter een aantal opvallende uitzonderingen.

De meningen zijn sterk verdeeld of het kindpakket aan *alle* kinderen of alleen aan *arme* kinderen moet worden verstrekt.

Voorstanders van een kindpakket voor *alle* kinderen redeneren vanuit het *kinderrechtenbeleid*. Zij herkennen dat het invoeren van een kindpakket leidt tot de komst of verbetering van noodzakelijke voorzieningen die voor alle kinderen

Stelling: Het kindpakket moet voor *alle* kinderen beschikbaar zijn, dus niet alleen voor *arme* kinderen.

Mee eens	29	60%
Mee oneens	17	36%
Geen mening	2	4%
Totaal	48	100%

toegankelijk moeten zijn, zoals kinderopvang, (openbaar) vervoer en goede naschoolse opvang. Daarnaast wordt door deze professionals vaak het risico van stigmatisering genoemd bij een kindpakket dat uitsluitend voor arme kinderen bedoeld is.

Voorstanders van een kindpakket alleen voor *arme* kinderen redeneren vooral vanuit *kindgericht armoedebelid*. Zij zijn zeker niet tegen de komst of verbetering van noodzakelijke voorzieningen voor alle kinderen. Zij wijzen echter op het gevaar van 'budgettaire verdunning' als deze voorzieningen *in het kindpakket* voor alle kinderen beschikbaar komt.

Er zijn 7 voorstanders voor het verhogen van de kinderbijslag in plaats van het invoeren van een kindpakket. Het is opvallend dat deze mening vrijwel uitsluitend bij zorgprofessionals leeft. Overheidsprofessionals hebben over deze stelling het vaakst geen mening.

Niet iedereen ziet het zitten om kinderen te betrekken bij de opzet en inhoud van het kindpakket. Het is opvallend dat vooral onderwijsprofessionals terughoudend zijn op dit punt.

De meerderheid van de respondenten (34/37) vindt dat zowel kinderen als ouders betrokken moeten worden bij het opzetten en vullen van een kindpakket.

De meningen zijn verdeeld over de stelling dat bedrijven en maatschappelijke organisaties moeten bijdragen aan het kindpakket. Bijzonder is dat met name professionals die zelf werkzaam zijn bij maatschappelijke organisaties terughoudend zijn.

6. Details over de stellingen

In detail geeft de enquête het volgende beeld over de stelling met betrekking tot het kindpakket.

n=48		Nee	Geen mening	Ja
Algemeen				
1	Een kindpakket is een goed idee voor Bonaire.	0	0	48
2	Het kindpakket moet voor alle kinderen beschikbaar zijn, dus niet alleen voor arme kinderen.	17	2	29
3	In plaats van een kindpakket kun je beter de kinderbijslag verhogen (nu \$40 per maand per kind).	30	11	7
Opzet en inhoud				
4	Kinderen moeten worden betrokken bij de opzet en inhoud van een Kindpakket Bonaire.	10	4	34
5	Ouders moeten worden betrokken bij de opzet en inhoud van een Kindpakket Bonaire.	6	5	37
6	Een kindpakket moet alleen voorzieningen in natura verstrekken die rechtstreeks terechtkomen bij kinderen.	8	1	39
7	Een kindpakket moet vooral gericht zijn op meedoen.	7	13	28
8	Een kindpakket moet vooral gericht zijn op basisvoorzieningen.	10	8	30
9	Een kindpakket moet een combinatie zijn van basisvoorzieningen en mogelijkheden om mee te doen.	2	2	44
10	Het bedrijfsleven en de kerken moeten een bijdrage leveren aan het Kindpakket Bonaire.	12	10	26
Bekendheid				
11	Het is belangrijk dat alle doelgroepen te horen krijgen dat het kindpakket er is, wie daarvoor in aanmerking komt en hoe.	2	3	43
Uitvoering				
12	De toegang tot een kindpakket moet zo simpel mogelijk geregeld worden	0	0	48
13	Kinderen (vanaf 12 jaar) moeten zelf een kindpakket kunnen aanvragen met toestemming van hun ouders.	12	5	31
14	Wijkteams moeten helpen bij het aanvragen van een kindpakket.	4	2	42
15	Bij de uitvoering moet het stigmatiseren van arme kinderen worden voorkomen.	0	3	45
Monitoring				
16	Het invoeren van het kindpakket moet het signaleren van armoede verbeteren.	4	4	40
17	Het invoeren van het kindpakket moet beter inzicht geven in het gebruik van de voorzieningen voor kinderen.	3	3	42

Enquête onder kinderen op Bonaire

Bijlage 2

bij Kind en armoede – Visie op een kindpakket voor Bonaire
16 mei 2017

1. Inleiding

In de tweede helft van maart 2017 vroegen we met hulp van de Werkgroep Kindpakket van het OLB aan 22 kinderen hun mening over de inhoud van het kindpakket.¹ We vroegen van 23 onderdelen in drie categorieën of deze in het kindpakket zouden moeten worden opgenomen.

	Aantal	Leeftijd
Jongen	16	± 14
Meisje	6	± 13
Totaal	22	± 14

Voor alle onderdelen gaven de kinderen of deze wel of niet in het kindpakket moet worden opgenomen. Daarnaast gaven zij voor iedere categorie met de cijfers 1 t/m 5 hun prioriteit aan. Aanvullend bevat de enquête twee Ja/Nee vragen:

- Wordt er bij jullie thuis weleens over geld gepraat?
- Hebben jullie thuis genoeg geld om van te leven?

Daarnaast is gesproken met ongeveer 10 kinderen op Bonaire over het kindpakket, zonder gestructureerde vragenlijst. Deze kinderen hadden vergelijkbare ideeën over het kindpakket als de 22 geïnterviewde kinderen en de professionals.

2. De inhoud van het kindpakket

De kinderen konden onder begeleiding van een volwassene op het enquête-formulier de volgende 23 onderdelen van het kindpakket aankruisen.

Op school	Na school	Thuis
Eten op school (ontbijt en lunch)	Opvang na school	Eten thuis (groente en fruit)
	Hulp bij huiswerk	Kleding
Spullen voor school (pennen, boeken, uniform)	Vervoer	Schoenen
	Sport	Internet
	Sportkleding	Mobiele telefoon
Schoolreisje	Dans / Muziek / Toneel	Tandarts
Zwemles	Museum	Kortingsbonnen voor leuke activiteiten
Traktaties (verjaardag)	Scouting	Kortingsbonnen voor leuke activiteiten
	Taal / Literatuur	
	Computer(les) en internet	
	Bibliotheek	

¹ Met veel dank aan Jean-Anne Winklaar en Esther Pourier-Thodé.

Alle kinderen geven bij ongeveer alle onderdelen aan dat het wenselijk is dat deze in het kindpakket worden opgenomen. Relatieve uitzondering hierop zijn:

- Zwemles en Dans / Muziek / Toneel.
- Traktaties en Museum (vooral bij jongens).
- Opvang na school, Scouting, Bibliotheek en Kortingsbon (vooral bij meisjes).

3. Prioriteiten

De kinderen geven per categorie de volgende prioriteiten.

- Op school

Op school	
1	Schoolspullen
2	Eten op school

In de categorie 'Op school' staan de *Spullen* het meest op de eerste plaats. Ook in de top 3 van deze categorie komen de *Spullen* het meest voor, gevolgd door *Eten op school* en *Schoolreisje*.

- Na school

Na school	
1	Hulp bij huiswerk
2	Sport

In de categorie 'Na school' is de eerste keuze bij de jongens verdeeld over *Hulp bij huiswerk*, *Vervoer* en *Sport*. De eerste keuze van de meisjes ligt bij *Hulp bij huiswerk* en enigszins bij *Sport*.

In de top 3 komt bij de jongens *Hulp bij huiswerk* en *Sport* het meeste voor. Bij de meisjes is dat duidelijk de *Sport*.

Het is opvallend dat bij ongeveer een derde van de jongen *Vervoer* in de top 2 staat, terwijl dit bij geen enkel meisje zelfs maar in de top 3 staat.

- Thuis

Thuis	
1	Kleding
2	Eten
3	Schoenen

In de categorie 'Thuis' wordt de top 3 vrijwel eenduidig ingevuld: (1) *Kleding*, (2) *Eten*, (3) *Schoenen*. Hierbij geven de jongens iets meer prioriteit aan het eten en de meisjes iets meer aan de schoenen. De tandarts komt bij veel kinderen op de vierde plaats. Vrijwel geen enkel kind geeft prioriteit aan een mobiele telefoon in het kindpakket.

- Armoede

Vier van de 22 kinderen, drie meisjes en één jongen, geven aan dat er thuis niet voldoende geld is om van te leven. Deze kinderen geven vrijwel dezelfde voorkeuren en prioriteiten aan als de andere 18 kinderen.

Interviews met professionals

Bijlage 3

bij Kind en armoede – Visie op een kindpakket voor Bonaire

16 mei 2017

1. Inleiding

In de afgelopen periode van januari tot april 2017 spraken we met 40 professionals in verschillende deskundigheidsgebieden op Bonaire en in Europees Nederland over hun ervaringen met en hun visie op het kindpakket. Hieronder zijn de belangrijkste bevindingen gerubriceerd: de inhoud van het kindpakket, de doelgroep van het kindpakket en de organisatie daarvan.

2. De inhoud van het kindpakket

Er bestaat grote overeenstemming onder de professionals: regel eerst de basisvoorzieningen voor kinderen goed en richt je pas daarna op andere voorzieningen. Over de vraag wat onder 'basisvoorzieningen' valt, verschillen de meningen wel. De een denkt daarbij aan eten, drinken en kleding, terwijl de volgende ook voorschoolse educatie, naschoolse opvang, schoolspullen en vervoer daaronder schaaft. Ook participatie, zoals kunnen meedoen aan sport en cultuur, wordt door sommigen als basisvoorziening bestempeld.

Geïnterviewde professionals	
Kind-organisaties op Bonaire	10
Overheid Bonaire	10
Overheid Europees Nederland (lokaal en landelijk)	8
Fondsen Europees Nederland	6
Ouders	3
Overige	3
Totaal	40

Overigens is iedereen het erover eens dat kinderen recht hebben op al deze elementen. Sommigen denken vervolgens meteen aan de uitvoering. Kan dat wel allemaal in één keer geregeld worden voor kinderen op Bonaire? Moeten we niet kiezen? Maar kies er dan voor om eerst de basis goed te regelen.

Veel professionals vinden dat Bonairiaanse kinderen de gelegenheid moeten krijgen om de wereld buiten het eiland te verkennen. Zoals in sport- en culturele uitwisselingen met leeftijdsgenoten van de andere eilanden. Professionals vinden dat het kindpakket daarin moet voorzien voor kinderen wiens ouders dat niet kunnen betalen. Momenteel ontstaan vaak schrijnende situaties als alleen de rijkere kinderen meedoen aan dergelijke uitwisselingen. De verbreding van de horizon en het ontwikkelen van talenten worden hierbij eveneens als argumenten genoemd.

De gesprekken met professionals over de inhoud van het kindpakket leiden naast inzichten in visie en relevante ervaringen ook tot een indrukwekkende lijst met zeer concrete suggesties. De energie, de betrokkenheid en het besef van urgentie is voelbaar. Een samenvatting doet hieraan tekort. De lijst met concrete suggesties kan echter goed van pas komen bij het implementeren van het kindpakket.

De volgende thema's komen in de lijst vaak terug:

- Gevarieerde naschoolse activiteiten.
- Vervoer, al dan niet openbaar.
- Kinderopvang.
- Betrekken van kinderen en jongeren bij opzet en samenstelling kindpakket.
- Aansluiten bij bestaande mogelijkheden.

Ouders in arme gezinnen noemen deze onderwerpen ook maar leggen daarbij nog meer de nadruk op basale voorzieningen: eten, goed onderwijs en structuur na schooltijd tegen rondhangen dat leidt tot 'rottigheid'.

3. De doelgroep van het kindpakket

Professionals vinden het vanzelfsprekend dat het kindpakket er is voor kinderen van alle leeftijden en dat het aanbod van voorzieningen zich toespitst op *verschillende leeftijdsgroepen*.

Over de vraag of het kindpakket alleen voor *arme* kinderen dan wel voor *alle* kinderen beschikbaar zou moeten zijn, zijn de meningen verdeeld. Sommige professionals vinden dat voorzieningen als vervoer, zwembles, schoolspullen, naschoolse opvang en huiswerkbegeleiding voor alle kinderen beschikbaar moeten zijn, dus niet alleen voor arme kinderen. Zij noemen de volgende voordelen: kinderrechten en basale voorzieningen zijn voor alle kinderen en er wordt zo geen onderscheid gemaakt of stigmatisering.

Andere professionals beamen de wenselijkheid van deze voorzieningen maar vinden dat dit onder algemeen jeugdbeleid valt. Voor deze professionals is het kindpakket alleen bedoeld voor kindgerichte armoedebestrijding.

In Europees Nederland komen gezinnen en kinderen in aanmerking voor een kindpakket als de combinatie van inkomen, vermogen en schulden daar aanleiding toe geeft. De gemeenten hanteren verschillende normen (zoals 140% of 120% van het sociaal wettelijk minimum inkomen). Vaak is het lastig om de precieze hoogte van het inkomen te bepalen, zeker als de registratie niet dekkend is (in verband met verschillende deeltijdbanen). Professionals in Europees Nederland adviseren om te overwegen de administratieve rompslomp los te laten en vanuit andere invalshoek naar oplossingen te zoeken (zie hierna onder uitvoering). In bepaalde gemeenten worden de schulden niet betrokken in de berekening en dat leidt soms tot schrijnende situaties.

4. De uitvoering van het kindpakket

De geïnterviewde professionals geven een heel scala aan ervaringen en suggesties. Het gaat hierbij soms om gedetailleerde suggesties over de uitvoering. De ervaringen en suggesties kunnen richting geven aan de ontwikkeling van een visie op een kindpakket voor Bonaire.

De ervaringen en suggesties zijn gerangschikt in een aantal thema's.

Aanvragen

- Maak toegang makkelijk.
- Eén loket voor breder aanbod.
- Het aanvragen hoeft niet per se via ouders te verlopen.
- In sommige gemeenten kunnen kinderen vanaf 12 jaar zelf inloggen. In het aanvraagproces is de toestemming van de ouders wel noodzakelijk.
- Een onafhankelijke toets bij het toekennen is belangrijk. In sommige gemeenten kan het kindpakket alleen worden aangevraagd met hulp van professionals zoals sociale teams en gezinscoaches.
- Voorkom fraude.

Kortingspas

- Het is belangrijk stigmatisering te voorkomen. Daarom is het beter als alle kinderen eenzelfde pasje krijgen. Het kan daarbij wel variëren wat bij welk kind gratis of met korting op de pas wordt gezet.
- Een brede kortingspas voor kinderen is interessant, bijvoorbeeld een Bonaire- of Flamingo-pas. Voordelen: niet stigmatiserend, want geen onderscheid, minder ingewikkelde administratie. In sommige gemeenten hebben alle inwoners eenzelfde pas (voorbeeld Amsterdam Stadspas).

Organisatie van de inhoud

- Sommige gemeenten hebben puntensysteem op basis waarvan kinderen/ouders hun kindpakket kunnen samenstellen.
- Belangrijk aspect is dat het om voorzieningen in natura gaat.
- Eenmalige acties kunnen ook in het kindpakket. Bepaal welke deals je kunt sluiten met aanbieders.
- Het kindpakket kan voor ondernemers interessant zijn door er een loyaliteitsysteem met punten aan te koppelen.
- De investeringen voor het kindpakket vanuit het ministerie van SZW moeten rechtstreeks bij kinderen terecht komen. Daarom wordt in veel gemeenten gewerkt met vouchers en waardebonnen etc.
- Maak de regeling flexibel zodat je deze makkelijk kan verbeteren en aanpassen.

Samenwerking

- Onderwijs als partner voor het kindpakket is betrouwbaar, hier is geen belangenverstrengeling.
- Kijk ook wat kerken kunnen bijdragen.
- Zet in op goede samenwerking, want nu gebeurt er veel gescheiden van elkaar op Bonaire; het lijkt soms of er onderlinge concurrentie is.
- Een combinatie van sociale wijkteams en onderwijs zou wellicht zinnig zijn.
- Creëer een platform voor kennisuitwisseling, een kennisnetwerk.
- Betrek zo mogelijk ook bedrijven (check via de Kamer van Koophandel welke daarvoor in aanmerking komen).
- Sluit aan bij sociale wijkteams en sociaal werkers op scholen.

- Bedenk een constructie waarmee vrijwilligers in de samenleving een rol krijgen in besteding van het geld, bijvoorbeeld via een fonds met vrijwilligers. Het is belangrijk dat de lokale overheid en uitvoerende partijen van het kindpakket onafhankelijk zijn van elkaar.
- Welke regie-applicatie je kiest, hangt af van de situatie. Daar zijn verschillende leveranciers van pakketten voor.
- Betrek ook andere ministeries dan dat van SZW bij het kindpakket.
- Kies neutrale partners.
- Kijk of je kunt aansluiten bij scholen die als distributiepunt gaan fungeren. Dat zijn mensen die dichtbij de gezinnen en kinderen staan.
- Inschakelen van extern bureau voor uitvoering is een goed idee voor Bonaire. Organiseer dan wel een klankbord om te zorgen dat je de verbinding en betrokkenheid van aanbieders borgt. Als basis is het zeker aan te raden om het op die manier goed te organiseren.
- Organiseer het draagvlak goed. Doe dat dynamisch en breng organisaties periodiek met elkaar in gesprek.
- Schakel bedrijven in in het kader van hun MVO-beleid.
- Wellicht is op Bonaire een constructie mogelijk waarin ouders meer worden betrokken bij het aanbod van voorzieningen uit het kindpakket. Voorbeeld: Als wij zorgen dat uw kind naar een (sport/cultuur)club kan, verwachten we van u dat u er bent als er een wedstrijd is of als er hulp nodig is (zoals een busje rijden of een klus doen).

Financiën

- Voor Bonaire zijn de kosten van gespecialiseerde digitalisering bij 15.000 inwoners ongeveer € 6.500 per jaar.
- Gebruik ook andere lange termijn budgetten.
- Overweeg het idee om niet uit te gaan van sociaal minimum maar vanuit belasting: via belastingdienst weet je welke ouders een bijdrage kunnen leveren aan het kindpakket omdat ze boven een bepaalde inkomensgrens zitten.
- Doe een oproep in krant aan vermogenden om (anoniem) te schenken voor het kindpakket.
- Start een Jeugdparticipatiefonds waarin allerlei fondsen kunnen participeren en ministeries een bijdrage aan het kindpakket kunnen storten. Verenig hierin sport, cultuur, recreatie, onderwijs. Voer een pilot uit (enkele jaren).

Monitoring

- Monitoren van belang: waar nemen kinderen aan deel.
- Monitoren belangrijk want als je investeert in voorzieningen, wil je ook zien of deze effect hebben en of er gebruik van wordt gemaakt.
- Digitaliseer de participatie van kinderen zodat je kunt volgen wat kinderen doen en waar de meeste behoefte aan is.

Administratieve processen

- Uitvoering is op Bonaire een zorgelijk punt. Zo is nu het systeem van kinderopvang veel te ingewikkeld.
- Verlichting van de administratieve lasten is belangrijk.
- Advies om uitvoering gedeeltelijk zelf te doen en gedeeltelijk uit te besteden. Dat doen bijvoorbeeld Den Haag en Amsterdam. Daardoor kun je het kindpakket makkelijker combineren met andere regelingen, terwijl je de administratieve processen vergemakkelijkt.
- Variabele bijdrage op pasjes.
- Bonaire heeft hopelijk geen oude erfenissen van oude regelingen (zoals oude declaratie systematieken waar men aan vast wil houden). Dat is een voordeel, want dan kun je in één klap over op een nieuwe systematiek en loopt Bonaire ook in één keer voorop.

Implementatie

- Aan te raden om kleinschalig te starten en een opdikkend model te kiezen.
- Faseren is een goed idee.
- Rustig opbouwen. Stadspassen in Europees Nederland gingen eerst door een moeilijke fase en zijn nu succesvol. De doelgroep moet wennen. Doorzetten.
- Ga gesprekken aan met gezinnen en aanbieders.
- Doe een 0-meting. En meet de voortgang.

Communicatie

- Voorlichting is uiterst belangrijk, in alle stadia van ontwikkeling, introductie en uitvoering van het kindpakket.
- Doe ook iets aan voorlichting over financiën en bewustwording.

Het kindpakket in Europees Nederland

Bijlage 4

bij Kind en armoede – Visie op een kindpakket voor Bonaire

16 mei 2017

1. Inleiding

In april 2017 hebben ongeveer 250 gemeenten in Europees Nederland een

Europees Nederland

- 388 gemeenten totaal.
- 250 gemeenten met een kindpakket.

kindpakket. De Klijsma-gelden stimuleren veel gemeenten om meer te doen voor kinderen in armoede onder de noemer van het kindpakket of om daar mee te beginnen. De verschillen tussen de gemeenten zijn groot. In sommige gemeenten groeit ongeveer 2% van de kinderen op in armoede en in andere gemeenten is dat percentage veel hoger (voorbeeld Rotterdam 22%). Er zijn veel varianten van het kindpakket in de verschillende gemeenten.

2. Modellen

Gemeenten in Europees Nederland kiezen globaal uit een van de onderstaande vier modellen voor een kindpakket.

- Bestuurlijk kindpakket

Dit is het meest eenvoudige kindpakket waarbij bestaande regelingen onder de noemer van een kindpakket worden gebracht. Een nadeel van deze aanpak is dat er geen communicatie over plaatsvindt en er geen centrale vindplaats voor de ondersteunende regelingen en initiatieven is.

- Informatief kindpakket

In dit model worden bestaande regelingen en initiatieven via een centraal platform (website) gebundeld en gepresenteerd. Het biedt gebruikers een overzicht. Aanvragen worden rechtstreeks ingediend bij de aanbieders.

- Activerend kindpakket

Dit model sluit aan op de aanbevelingen van de Kinderombudsman omdat het verschillende actoren activeert en uitgaat van het verbeteren van de participatie van kinderen in armoede. Via een website vinden ouders en kinderen informatie over het aanbod en hebben de mogelijkheid daarop hun eigen kindpakket samen te stellen. Het aanbod en de toekenning van budgetten wordt gepersonaliseerd. Dit maakt het aanvragen eenvoudiger.

- Hybride kindpakket

Hierbij wordt door een gemeente een koppeling gemaakt naar een stadspas. Deze biedt meer mogelijkheden om een kindpakket in de praktijk te brengen, zoals het verrichten van inkomenstoetsingen.

Voorbeeld van een kindpakket voor Bonaire

Bijlage 5

bij Kind en armoede – Visie op een kindpakket voor Bonaire

16 mei 2017

1. Inleiding

Hieronder wordt een voorbeeld weergegeven voor een gevuld kindpakket op Bonaire. Het voorbeeld is bedoeld om zo concreet mogelijk te laten zien hoe een Kindpakket Bonaire samengesteld kan worden en hoe dat zich in verschillende fases kan ontwikkelen. Uiteraard kan er geschoven worden met voorzieningen, bijvoorbeeld van de eerste naar de tweede fase en vice versa.

Het weergegeven voorbeeld gaat uit van twee randvoorwaarden wat betreft inhoud:

- Het gaat om voorzieningen in natura.
- Het is een combinatie van basisvoorzieningen en mogelijkheden om mee te doen.

Uiteraard is in het voorbeeld voortgebouwd op de visie van professionals en kinderen op Bonaire en ervaringen met het kindpakket in Europees Nederland. Daarnaast wordt nauw aangesloten bij de situatie op Bonaire.

2. Voorbeeld Kindpakket Bonaire – fase 1

Het aanbod en de activiteiten voor het kindpakket in de eerste fase worden georganiseerd rond de infrastructuur van de kinderopvang en scholen (gekoppeld aan brede school en integrale kindcentra (IKC)).

Voorbeeld Kindpakket Bonaire , fase 1	
0 – 4 jaar	
Thuis	Meedoen
Baby-welkomstpakket met basisspullen	Voorschoolse educatie vanaf 2,5 jaar
Kleding en schoenen	Gezonde warme maaltijd+ tijdens opvang
Gezond ontbijt	Bibliotheek/mediabus
4 – 12 jaar	
Thuis	Meedoen
Gezond ontbijt thuis	Schoolspullen en schoolactiviteiten
Kleding en schoenen	Naschoolse opvang met in ieder geval:
	• Gezonde warme maaltijd+ tijdens opvang • Huiswerkbegeleiding en taalondersteuning • Zwemles • Keuze sport/spel/cultuur-activiteiten
	Bibliotheek/mediabus
	Museum
	Vervoer
12 – 18 jaar	
Thuis	Meedoen
Gezond ontbijt	Schoolspullen en schoolactiviteiten
Kleding en schoenen	Naschoolse opvang met in ieder geval:
	• Gezonde warme maaltijd+ tijdens opvang • Huiswerkbegeleiding en taalondersteuning • Keuze sport/spel/cultuur-activiteiten
	Bibliotheek/mediabus
	Museum
	Vervoer

Hierbij gelden de volgende overwegingen:

- Onder naschoolse opvang wordt ook buitenschoolse opvang (opvang tijdens vakanties) begrepen.
- Voor jonge kinderen (bijvoorbeeld tot 12 jaar) worden de ouders actief betrokken bij het bereiden en nuttigen van de gezonde maaltijd.
- Voor de bereiding van maaltijden voor de wat oudere kinderen wordt een verbinding gezocht met leerlingen van de MBO-horeca opleiding.
- Kinderen vanaf 4 jaar kunnen met hun ouders een keuze maken uit deelname aan verschillende sport-, spel- en culturele activiteiten waaraan zij bij de naschoolse opvang kunnen deelnemen. Uitgezocht moet

worden: * aan hoeveel activiteiten kinderen kunnen deelnemen (begrensd door financiën en aanbod) en * hoe vaak zij daartussen kunnen wisselen (begrensd door organisatie van de activiteiten).

- Of de zwemles aan kinderen van 4 tot 12 tijdens het onderwijs of tijdens de naschoolse opvang wordt georganiseerd, is nader te bepalen.
- Voor het vervoer van kinderen van en naar scholen en opvang wordt aangesloten bij bestaande mogelijkheden en tegelijkertijd gezocht naar uitbreiding daarvan voor de volgende fase.
- Ook wordt uitgezocht in hoeverre de verstrekking van fietsen een oplossing is voor kinderen op Bonaire en of dit gepaard dient te gaan met fietsonderwijs en voorzieningen (zichtbaarheid en fietspaden).
- In de eerste fase wordt uitgezocht aan welke voorzieningen voor kinderen met lichamelijke/geestelijke handicap de grootste behoefte bestaat zodat dit in fase 2 in kindpakket kan worden opgenomen of gestart.
- Uitzoeken of tandartshulp extra geregeld moet worden of al in het basispakket van verzekering voor kinderen tot 18 jaar zit.
- In de eerste fase wordt uitgezocht of en zo ja op welke wijze het kindpakket op termijn ruimte kan bieden aan uitwisselingsmogelijkheden van kinderen met leeftijdsgenoten van andere eilanden (in het kader van sport- en cultuuractiviteiten).
- In de eerste fase wordt bepaald hoe kan worden omgegaan met incidentele en eenmalige bijdragen via het kindpakket, zoals voor kerst- of Sinterklaascadeau.

3. Voorbeeld Kindpakket Bonaire – fase 2

In de tweede fase wordt voortgebouwd op hetgeen in de eerste fase is gerealiseerd en aangescherpt. Daarnaast worden er voorzieningen toegevoegd aan het kindpakket. De keuzemogelijkheden voor arme kinderen worden daarmee uitgebreid. In de tweede fase kan op basis van een plan gestart worden met het betrekken van bedrijven en maatschappelijke organisaties die een bijdrage kunnen leveren aan verdere uitbreiding van het kindpakket.

Voorbeeld Kindpakket Bonaire , fase 2	
Aanvullend op de voorzieningen uit fase 1	
0 – 4 jaar	
Meedoen via opvang	Meedoen buiten opvang
Kinderopvang voor 0 – 4 jaar, incl. voorschoolse educatie	Bewegen in de wijk
Voorzieningen voor kinderen met lichamelijke/geestelijke beperking	Speciale kortingsbonnen
Gezonde verjaardagstraktaties	Voorzieningen voor kinderen met lichamelijke/geestelijke beperking
Fruit op de opvang	
Gezonde maaltijd+ participatie kinderen/ouders	
4 – 12 jaar	
Meedoen via onderwijs	Meedoen buiten school
Voorzieningen voor kinderen met lichamelijke/geestelijke beperking	Voorzieningen voor kinderen met lichamelijke/geestelijke beperking
Gezonde verjaardagstraktaties	Bewegen in de wijk
Fruit op school	Scouting
Seksuele voorlichting in lesprogramma	Speciale kortingsbonnen
Computer-uitleen	
Internet	
Digiles in lesprogramma	
Gezonde maaltijd+ participatie kinderen	
Ondersteuning overgang basis- naar voortgezet onderwijs	
12 – 18 jaar	
Meedoen via onderwijs	Meedoen buiten school
Voorzieningen voor kinderen met lichamelijke/geestelijke beperking	Voorzieningen voor kinderen met lichamelijke/geestelijke beperking
Gezonde verjaardagstraktaties	Bewegen in de wijk
Fruit op school	Scouting
Seksuele voorlichting in lesprogramma	Speciale kortingsbonnen
Computer-uitleen	
Internet	
Digiles in lesprogramma	
Gezonde maaltijd+ participatie kinderen	

De gezonde maaltijd op voor- en naschoolse opvang wordt in fase 2 gecombineerd met het zelf leren verbouwen van groente/fruit, het zelf leren koken, les over een gezonde leefstijl en etiquette.

Maatschappelijke organisaties rond armoede

Bijlage 6

bij Kind en armoede – Visie op een kindpakket voor Bonaire

16 mei 2017

1. Inleiding

In Europees Nederland zijn er vele maatschappelijke organisaties die een rol spelen voor de kindpakketten. Velen werken samen met gemeenten in de *uitvoering* van een kindpakket, andere zijn allereerst *aanbieder* van onderdelen van het kindpakket. De organisaties werken doorgaans met vrijwilligers. Op Bonaire zijn de maatschappelijke organisaties op dit punt beperkt.

2. Organisaties in Europees Nederland

In veel Europees Nederlandse gemeenten zijn maatschappelijke organisaties betrokken bij het kindpakket. Deze organisaties voeren in gemeenten als Den Haag, Leeuwarden en Deventer het kindpakket van de gemeente uit op basis van een subsidieregeling.

De samenwerking tussen de lokale organisaties van de fondsen en de gemeenten verloopt niet overal probleemloos. Daarom wordt nu geprobeerd om vanuit vier grote organisaties zaken op landelijk niveau te coördineren. Dat gebeurt op basis van Klijsma-gelden.

Maatschappelijke organisaties In Europees Nederland

- Stichting Jarige Job – 20.000 kinderen
 - Nationaal Fonds Kinderhulp – 100.000 kk
 - Stichting Leergeld – 77.000 kinderen
 - Jeugdsportfonds* – 50.000 kinderen
 - Jeugdcultuurfonds* – 8.000 kinderen
- * Gefuseerd in januari 2017

Naast deze organisaties zijn er nog vele andere die zich op lokaal niveau richten op gezinnen in armoede. In sommige gemeenten gaan zij samen onder de noemer Pact tegen Armoede. Er is ook een Sociale Alliantie, een netwerk van ruim 50 organisaties op landelijk, regionaal en lokaal niveau, die zich inzetten voor mensen in armoede, waaronder kinderen. Organisaties als Voedselbanken Nederland, Stimulansz, School's cool, het Vergeten Kind, Linda Foundation en Resto van Harte en vele andere initiatieven zijn actief.

Veel van deze organisaties zijn ontstaan in het kader van eerdere decentralisatie- en daarmee gepaard gaande bezuinigingsronden bij de overheid. De organisaties namen maatschappelijke taken over van de gemeenten die daar werden wegbezuinigd.

In de gesprekken met gemeenten en andere deskundigen in Nederland komen verschillende voor- en nadelen van de inzet van maatschappelijke organisaties naar voren.

3. Voordelen van de inzet van maatschappelijke organisaties

De volgende kenmerken worden in Europees Nederland genoemd als voordelen van de inzet van maatschappelijke organisaties bij het verstrekken van kindpakketten:

- Ze nemen veel werk van gemeenten uit handen.
- Ze hebben een groot netwerk van vrijwilligers die contact hebben met arme gezinnen.
- Sommige organisaties gaan op huisbezoek. Op basis van de beoordeling van de thuissituatie wordt besloten of een kind in aanmerking komt voor voorzieningen uit het kindpakket. Dat geeft een mogelijkheid tot interventies voor aanvullende hulp via (jeugd)hulporganisaties.
- Ze hebben betrokkenheid bij en expertise over de armoedeproblematiek.
- Ze werken met vrijwilligers (kostentechnisch aantrekkelijk).
- Sommige organisaties werken goed samen.
- Ze werken alleen met goederen in natura, geen van hen verstrekt geld.
- De organisaties zijn gesprekspartner voor de gemeente, en daarmee beleidsklankbord.

4. Nadelen van de inzet van maatschappelijke organisaties

De volgende kenmerken worden in Europees Nederland genoemd als nadelen van de inzet van maatschappelijke organisaties bij het verstrekken van kindpakketten:

- De aanpak met huisbezoeken en inzage in boekhouding wordt niet door iedereen als positief beoordeeld in verband met de complexiteit om armoede vast te stellen.
- Het werken met vrijwilligers in een kleine gemeenschap kan ten koste gaan van de privacy.
- De tijdinvestering van de vrijwilligers om te bepalen of iemand in aanmerking komt voor een kindpakket is soms hoog ten opzichte van het bedrag van de voorzieningen.
- Verschillende fondsen hebben een verschillende aanpak (wat betreft toegang tot voorzieningen van het kindpakket). De een stelt een inkomensgrens, de ander niet. De een werkt met vouchers, de ander geeft spullen.
- Het controleren van bestedingen is soms lastig.
- De kosten van de stichtingen zijn aanzienlijk.

5. Bonaire

Bovengenoemde organisaties zijn niet actief op Bonaire. De Samenwerkende Fondsen² bieden wel financiële ondersteuning aan organisaties op het eiland die zich inzetten voor kinderen (in armoede).

² Samenwerkende Fondsen: Stichting Kinderpostzegels Nederland, het Oranjefonds, het Innovatiefonds Zorgverzekeraars, Kansfonds, Fonds Sluyterman van Loo.

Op Bonaire zijn er enkele maatschappelijke organisaties die actief zijn voor gezinnen en kinderen in armoede (denk aan Stichting Voeding op School, Stichting Lezen en Schrijven (Mediabus)). De Voedselbank biedt per maand ongeveer 250 gezinnen hulp en ook de kerken helpen waar mogelijk. Het Rotary ontbijtprogramma verzorgt ontbijt voor ongeveer 250 kinderen op school en 60 op de crèche.

Daarnaast bieden het OLB en RCN-SZW verschillende voorzieningen voor kinderen in armoede aan: schoolspullen en, uniformen, kleding.

Digitaliseringsmogelijkheden voor het kindpakket

Bijlage 7

bij Kind en armoede – Visie op een kindpakket voor Bonaire

16 mei 2017

1. Inleiding

Regelingen in het sociaal domein kennen doorgaans verschillende administratieve processen. De manier waarop een nieuwe regeling als het kindpakket wordt georganiseerd is dus cruciaal voor het welslagen ervan.

De digitalisering van administratieve processen met betrekking tot het kindpakket kan op verschillende manieren een bijdrage leveren. Aan de voorkant met een interactieve website voor de doelgroep. Aan de achterkant met de digitale verwerking van de administratieve en logistieke processen voor het OLB en zijn partners.

2. Voorkant

In Europees Nederland werken veel gemeenten met een website waarop ouders (en soms ook kinderen vanaf 12 jaar) terecht kunnen voor informatie over alle voorzieningen in het kindpakket. Ze kunnen daarop zien voor welke regelingen ze in aanmerking komen en hoe ze die kunnen aanvragen. Bij meer geavanceerdere platformen kunnen ze zelf hun kindpakket in elkaar zetten, bestaande uit voorzieningen met een vastgestelde waarde.

Nader onderzoek

Na de beslissingen over inhoud, doelgroep en eerste richting van de organisatie moet goed worden onderzocht of digitalisering van het kindpakket op Bonaire wenselijk en haalbaar is en zo ja, hoe dat het beste geregeld kan worden.

Een goed digitaal platform is gebruiksvriendelijk en hanteert taalgebruik dat is afgestemd op de gebruikers (kinderen en ouders). Daarnaast is het platform aantrekkelijk door het toepassen van visuele elementen en korte teksten, checklists, infographics en icoontjes. Het platform moet toegankelijk zijn op publieke plaatsen, zoals bibliotheken, scholen en gemeentelijke instellingen. De privacy moet gewaarborgd zijn, onder meer door een veilige inlogmethode.

3. Achterkant

In Europees Nederland besteden sommige gemeenten (delen van) de uitvoering van het kindpakket en de verwerking ervan uit aan een externe partij die met gespecialiseerde software werkt. Met name twee bureaus hebben de afgelopen

tijd ervaringen opgedaan in het samenwerken met Europees Nederlandse gemeenten voor het kindpakket.³

4. Risico's en voordelen digitalisering

Digitalisering brengt altijd risico's met zich mee, waarvan de grootste is dat het de verwachtingen niet waarmaakt. Daarnaast kent de digitalisering van het kindpakket een aantal mogelijke voordelen. Het grootste voordeel van goede administratieve digitalisering is de efficiëntie in de uitvoering en de betrouwbaarheid van de informatie. Daarnaast zijn de brede toegankelijkheid en de flexibele inzetbaarheid echte voordelen. Bij de juiste inzet van de digitalisering krijgt het OLB de rol van regisseur, verbinder en facilitator.

5. Pasje

Een kindpakket kan gecombineerd worden met een eilandpas, bijvoorbeeld een Flamingo-pas. Daarmee kunnen kinderen en hun ouders makkelijk deelnemen aan de voorzieningen die het kindpakket biedt. Een pasje is ook te koppelen aan (eenmalige) kortings- of andere acties van ondernemers in de gemeente. De gemeente zet dan jaarlijks een budget op het pasje en bij gebruikmaking van een voorziening wordt het betreffende deel van het budget direct afgeschreven. Er hoeft dan niet gewerkt te worden met voorschieten, declaraties, vouchers of geld overmaken.

³ AMCNEXXT (www.amcnexxt.nl) (o.m. voor gemeente Westland en Leeuwarden) en Intersolve (www.intersolve.nl) (o.m. Ooievaarspas Den Haag, Stadspas Amsterdam, Rotterdamspas).

Geraadpleegde personen

Bijlage 8

bij Kind en armoede – Visie op een kindpakket voor Bonaire

16 mei 2017

In het kader van dit project is contact geweest met vele professionals op Bonaire en in Europees Nederland (ENL). Van de professionals vulden er 48 op verzoek een enquête in over het kindpakket. Met 40 professionals vond (daarnaast) een persoonlijk gesprek plaats. Verder is er contact geweest met 32 kinderen op Bonaire, waarvan er 22 een vragenlijst hebben ingevuld. Ook is er uitgebreid gesproken met drie ouders op Bonaire die direct geconfronteerd worden met de gevolgen van armoede voor hun kinderen. De contacten hebben plaatsgevonden in de periode van januari tot april 2017.

De volgende professionals gaven hun visie:

- Patricia **Angela**, Skol Amplio, Bonaire
- Elton **Augusta**, Pinkstergemeente, Bonaire
- Jubella **Balentin**, Kolegio Strea Briyante, Bonaire
- Shaedra **Baromeo**, JGCN, Bonaire
- Inge **Berben**, FORMA, Bonaire
- Brigitte **Boekhoudt**, Expertisecentrum Onderwijs Zorg, Bonaire
- Ilona **Burgers**, Zorgwinkel BES, Bonaire
- Freek **Clappers**, Jong Bonaire
- Monica **Clarinda**, Fundashon Lesa Ta Dushi, Bonaire
- Eveliene **Coenen**, Kolegio Rayo di Solo / Strea Briyante, Bonaire
- Eugenie **Curiel**, Mental Health Caribbean, Bonaire
- Mai **de Bruijn**, Bonaire/ENL
- Margreth **de Groot**, RCN-Unit SZW, Bonaire
- Nina **den Heyer**, OLB
- Mimi **Dongen**, CJG, Bonaire
- Rudsel **Doran**, Jong Bonaire
- Daniel **Drullard**, Pinkstergemeente, Bonaire
- Berry **Duckers**, JGCN, Bonaire
- Christopher **Frans**, OLB
- Curvin **George**, Voogdijraad, Bonaire
- Olivia **Hart**, Fundashon Bon Kwido, Bonaire
- Lianne **Hercules**, SGB, Bonaire
- Niels **Heijne**, gemeente Leeuwarden, ENL
- Rosa **Hoes**, RCN-OCW, Bonaire
- Henriette **Hooijkaas**, CJG, Bonaire
- Faryda **Hussein**, ministerie SZW, ENL

- Gilbert **Isabella**, Rijksvertegenwoordiger, Bonaire
- Silvana **Janga Serfilia**, OLB
- Anna **Kitselaar**, OLB
- Marieke **Knol**, Plataforma Kultural, Bonaire
- Quintin **Knuf**, CBS, Bonaire
- Mandy **Leeuwis**, gemeente Utrecht, ENL
- Dianne **Lucassen**, AWOR, Bonaire
- Trucella **Martis**, OLB
- Marcelino **Mauricio**, Mental Health Caribbean, Bonaire
- Mientje **Nicolaas**, CJG, Bonaire
- Nolly **Oleana**, RCN-OCW, Bonaire
- Vicky **Oleano-Vos**, OLB
- Cynthia **Ortega-Martijn**, OCAN, Bonaire
- Chris **Palm**, CJG, Bonaire
- Frederik **Peters**, Gemeente Westland en AMCNexxt, ENL
- Harrie **Postma**, Jeugdeducatiefonds, ENL
- Esther **Pourier-Thodé**, OLB
- Emmy **Schermer**, Bonaire
- Mick **Schmit**, Stichting Project, Bonaire
- Rutger **Schoenmakers**, gemeente Den Haag, ENL
- Anita **Schwab**, Leergeld Den Haag, ENL
- Ingrid **Sealy**, JGCN, Bonaire
- Riet **Sealy**, Bonaire
- Alex **Senchi**, Christian Fellowship, Bonaire
- Jennifer **Silberie**, Kinderopvang IKC Universo, Bonaire
- Timoteo **Silberie**, OLB
- Jill **Soemosemito**, Voogdijraad, Bonaire
- Ruthmila **St. Jago**, OLB
- Addo **Stuur**, Stichting Voeding op School; Lezen en schrijven, Bonaire
- Max **Suart**, OLB
- Sabina **ter Borg**, Rechtbank, Bonaire
- Genara **Timp**, Arko Iris, Bonaire
- Beate **van den Berg**, ministerie SZW, ENL
- Gaby **van den Biggelaar**, Stichting Leergeld, ENL
- Coby **van der Kooi**, Kinderombudsman, ENL
- Roosje **van der Hoek**, OLB en Samenwerkende Fondsen
- Dienne **van Dijk**, Gemeente Bunschoten, ENL
- Frans **van Efferink**, SGB, Bonaire
- Karin **van Nuland**, Stimulansz, ENL
- Naomi **van Pelt**, RCN-SZW, Aruba / Bonaire
- Dille **van Rijssen**, Seastarters, ENL
- Edwin **van Staveren**, gemeente Deventer, ENL
- Justine **Verschoor**, Veiligheidshuis, Bonaire
- Maria **Wassink**, School's cool, ENL
- Jean-Anne **Winklaar**, OLB